

HYTE-kokonaisuus toimeenpanossa

Kuntajohtajat 28-10-2021, Pekka Puustinen

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) kolme tärkeintä kysymystä:

1. **SUUNTA:** Mitkä ovat alueen suurimmat hyvinvointiin liittyvät ongelmat?
2. **KEINOT:** Millä tutkitusti vaikuttavilla keinoilla näihin ongelmiin voidaan puuttua?
3. **RAKENTEET:** Millaisella rakenteella tehokkaat keinot ja työkalut saadaan kaikkien käyttöön?

SUUNTA: Alueellinen hyvinvointikertomus

- Pohjana tilastoanalyysi hyvinvoinnin tilasta
 - Alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma pakolliseksi
 - [Pohjois-Savon hyvinvointikertomus](#)
 - Vertailumaakunnat, huomio erityisesti **hyvinvointivajeisiin**
 - Avuksi STM:n säätämä **vähimmäistietosisältö**
 - Hyväksyttävänä maakuntavaltuustossa ja PSSHP:n valtuustossa 2021, **aluevaltuustossa 2022**
 - Tulisi viedä **vuosittain** hyvinvointialueen **talousarvioon** ja **tilinpäätökseen**
 - Jokaisen **kunnan** oma hyvinvointikertomus- ja suunnitelma
 - Alueellinen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma tukee
 - **Vuosittainen tilannekatsaus tilinpäätökseen ja tavoitteet talousarvioon**

Työikäiset

Kokee elämänlaatunsa hyväksi 57,5%, erityisesti keskitason koulutuksen omaavien parissa 63,1%.

(Sotkanet 2019)

Itsensä yksinäiseksi kokevia 20-64v on 8,1%, vähiten.

(Sotkanet 2018).

Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneita työikäisiä on toiseksi vähiten 11,6%, erityisesti matalan koulutuksen omaavat 12,3% (Sotkanet 2018).

Työkykynsä heikentyneeksi arvioivia on keskitason koulutettujen parissa 24,1%. Mikä on vähän suhteessa vertailualueisiin (Sotkanet 2018).

Yhä harvempi 3,0% 55-64v, kokee saavansa riittämättömästi apua arkipäivän askareissa (FinSote 2018).

Vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomia 20-64-v 19,9%, erityisesti matalan koulutustason omaavia

22 % 17,5 % (Sotkanet 2018)

Päivittäin tupakoivia 20-64v 15,3%. (Sotkanet 2018)

Alkoholijuomien myynti asukasta kohden

100% alkoholina 7,5 l, eniten, kasvussa (Sotkanet 2020).

Matalan koulutustason omaavat syövät **ravitsemussuosituksen mukaisesti** 23%, joka on huonoiten (23%) (FinSote 2018)

C-hepatiitti-infektioita paljon 28.5/100 000. (Sotkanet 2018)

Liikennevakuutuksesta korvattuja liikennevahingot kaikki yhteensä laskettuna Pohjois-Savossa 4399, kasvussa ja tuhatta asukasta kohden on 18.0. (OTI 2019)

Tuki- ja liikuntaelin sekä sidekudosten sairauksien vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16-64v 1,9 (eniten), tosin laskussa (Eläketurvakeskus 2019).

Rattijuopumuksia / 1000 asukasta kohden 3,7 (Sotkanet 2019).

Poliisin tietoon tulleet **huumausaineiden käyttörikokset** / 1000 asukasta, eniten, 3,8, kasvussa. (Sotkanet 2019)

Poliisin tietoon tulleet **henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset** / 1000 asukasta kohden (2.eniten) kasvussa

THL:n **sairastavuusindeksi**, ikävakioitu 130 (huonoin), (Sotkanet 2016).

Itsemurhakuolleisuus / 100 000 asukasta kohden (eniten) 23,6 ja kasvussa (Sotkanet 2018)

Työikäisistä 25-64-v. depressiolääkkeistä korvausta saaneita 11,4 % vastaavanikäisestä väestöstä, eniten. (Sotkanet 2019).

Kohdunkaulakanavan syövän seulontoihin osallistuu 59.5%, huonoin, (Syöpärekisteri 2018)

Vaikutusmahdollisuudet itseä koskeviin asioihin ja **luottamus poliittisiin päätöksentekijöihin** (Kokemuksellinen hyvinvointikysely 2021)

Työttömien terveystarkastuksia on tehty vähiten 1,8% (koko maa 5.2%) (Sotkanet 2019).

Pohjois-Savon hyvinvointitavoitteet 2021-2025

I Osallisuuden vahvistuminen ja yksinäisyyden vähentäminen

- ❖ Lapset ja nuoret kokevat olevansa osa yhteisöjään
- ❖ Kuntalaisia osallistavat ja vaikutusmahdollisuuksia lisäävät toimintatavat ovat käytössä
- ❖ Kukaan ei koe itseään yksinäiseksi

II Vanhemmuus vahvistuu

- ❖ Toimiva parisuhde
- ❖ Vanhemmuustaidot vahvistuvat
- ❖ Vanhempien oma jaksaminen vahvistuu

III Itsestä huolehtimisen ja terveellisten elintapojen edistäminen

- ❖ Ruokasuositusten mukaiset ruokatottumukset toteutuvat
- ❖ Tervehampaiset lapset ja nuoret
- ❖ Nuoret nukkuvat riittävästi
- ❖ Terveyttä edistävä liikunta lisääntyy (erit. 2.aste, matalan koulutustason naiset, ikäihmiset)
- ❖ Oppimistaidot vahvistuvat
- ❖ Yhä useampi osallistuu kohdunkaulan syövän seulontoihin
- ❖ Raskaudenkeskeytykset vähenevät

IV Mielen hyvinvointi ja riippuvuuksien ehkäisy

- ❖ Mielenterveys vahvistuu (erit. lapset ja nuoret)
- ❖ Alaikäiset nuoret ovat päihteettömiä
- ❖ Nuorten huumekekeilujen ja -käytön ehkäisy (erit. 2. asteen nuoret)
- ❖ Työikäisten ja ikäihmisten päihteiden käyttö ja riippuvuuksien aiheuttamat haitat vähenevät
- ❖ Netin haitallinen käyttö vähenee (erit. nuoret)

V Tapaturmien ja väkivallan ehkäiseminen

- ❖ Ketään ei kiusata
- ❖ Kukaan ei koe seksuaalista häirintää tai ahdistelua
- ❖ Väkivaltaa tai sillä uhkailua ei sallita
- ❖ Nuorten tekemät rikokset vähenevät
- ❖ Liikenneonnettomuudet vähenevät
- ❖ Kaatumistapaturmat vähenevät

VI Hyte- resurssien, rakenteiden ja prosessien vahvistuminen

- ❖ HYTE-resurssit ja rakenteet vahvistuvat
- ❖ HYTE-prosessit vahvistuvat
- ❖ Ennakkoarviointi päätöksenteossa

KEINOT: Vaikuttavuuden kolme koria

A-kori

Tutkittu menetelmä

- Vaikutus mitattavissa
- Interventiotutkimusta tehty
 - Vaikuttavuus osoitettu

B-kori

Toimiva käytäntö

- Kokemusta laajalti
- Asiakkaiden ja asiantuntijoiden myönteinen tuntema
 - Vaikuttavuus mahdollinen

C-kori

Pilotointi / kokeilut

- Ei vielä kokemusta
- Asiantuntijoiden "paras arvaus"
 - Vaikuttavuus epävarma

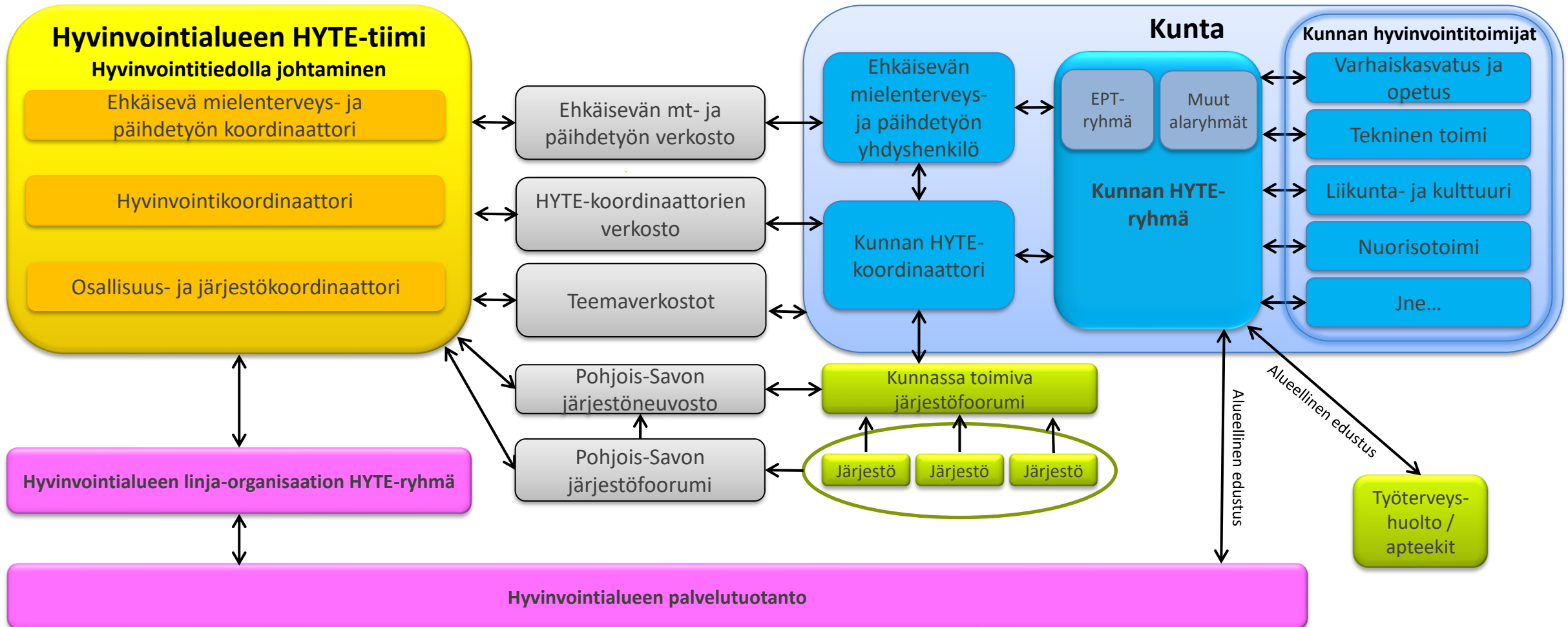
Painopiste: Mielen hyvinvointi ja riippuvuuksien ehkäisy

TAVOITTEET	HUOMIOI ERITYISESTI	MENETELMÄT	MITTARIT
Alaikäiset nuoret ovat päihteettömiä	<ul style="list-style-type: none">Tosi humalassa 8. ja 9lk erit. Rautavaara, Keitele, Vesantotupakointi erit RautavaaraNuuska 8. ja 9.lk erit Rautalampi, Siilinjärvi, lukio KiuruvesiHyväksyy alkoon erit Pielavesi, Keitele	<p>Kaikille</p> <ul style="list-style-type: none">Varhaiskasvatuksessa päihteiden puheeksiotto ja päihdeteeman käsittely (vanhemmat, lapset)Päihdeaiheiset vanhempainillat ja -tilaisuudet lasten arkiympäristöissäPäihdekasvatus (esim. Koti-PEPP, Hubu, FressisEdu -materiaalit)Koulun/oppilaitoksen päihdesuunnitelmaVahvistetaan nuorten ja vanhempien osallisuutta koulun ja oppilaitoksen ehkäisevään päihdetyöhönHarrastustoimijoiden päihteettömyyssopimukset, Päihdeetön pelikenttä ja Nuuskaton urheilu toimintamalliPäihteiden puheeksiotto systemaattisesti. ADSUME (alle 16v) nuorten päihdemittariNuuska-agentti -malli kouluissaPAKKA toimintamalli (erit. alkoholi-, tupakka- ja nikotiinituotteiden välittäminen sekä ongelmallinen rahapelaaminen)Ankkuritoiminta	<p>Kouluterveyskysely:</p> <ul style="list-style-type: none">Tosi humalassa väh kerran kuukaudessa, %, 8 ja 9.lk, lukio 1. ja 2.vTupakoi päivittäin, %, 8. ja 9. lkHyväksyy tupakoinnin, %, 8. ja 9.lk, erityisesti pojatNuuskaa päivittäin, %, 8. ja 9.lkHyväksyy nuuskaamisen, %, 8. ja 9.lkHyväksyy sähkösavukkeiden käytön, %, 8. ja 9.lkNuuskaa päivittäin, %, lukio 1. ja 2.vTupakoi päivittäin, %, lukio 1. ja 2.v, erityisesti tytöt ja ammatill 1. ja 2.v <p>Vaikuttavat hyte-menetelmät kysely</p>
Nuorten huumekekoilujen ja -käytön ehkäisy	<ul style="list-style-type: none">erit. 2. asteen nuoret	<ul style="list-style-type: none">Viestintä eri huumausaineiden vaikutuksista ja kokeilun riskeistäHuumeiden puheeksiottoKannabiksen puheeksiotto ja CAST- seulaHuumeiden käyttöttesti DAST20Päihdeilmiö,RyhmäilmiöAnkkuritoiminta	<p>Kouluterveyskysely, 8. ja 9.lk ja 2. aste:</p> <ul style="list-style-type: none">Hyväksyy kannabiksen polttamisen, %Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, %Kokeillut kannabista ainakin kerran, %Käyttänyt kannabista/ jotain muuta huumaavaa ainetta viimeisen 30 päivän aikana, % <p>Vaikuttavat hyte-menetelmät kysely</p>
Netin haitallinen käyttö vähenee	<ul style="list-style-type: none">8 ja 9.lk nuoret, erityisesti tytöt	<ul style="list-style-type: none">Puheeksiotto ja neuvontaMediakasvatus lapsille, nuorille ja vanhemmilleNettiriippuvuustesti: Nettiriippuvuustesti - IAT Päihdelinkki.fi (paihdelinkki.fi)Pelaamishäiriöttesti (IDGT-10)	<p>Kouluterveyskysely, 8. ja 9.lk:</p> <ul style="list-style-type: none">Yrittänyt usein viettää vähemmän aikaa netissä, mutta ei ole onnistunut, %Tuntenut olonsa usein hermostuneeksi, kun ei ole päässyt nettiin, %Ei ole usein syönyt tai nukkunut netin takia, %

Pohjois-Savon HYTE-rakenne 2023

Pohjois-Savon poikkihallinnollinen HYTE-ryhmä

1. Kuntien edustus
2. Hyvinvointialueen ja maakuntaliiton edustus
3. Työterveyshuollon, järjestörakenteen ja apteekkien edustus

Sote-järjestämislaki 6 §: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnassa

- Kunnan on **edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä**. Kunnalla on **ensisijainen vastuu** hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Kunnan on **strategisessa suunnittelussaan** asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi **tavoitteet** ja määriteltävä tavoitteita tukevat **toimenpiteet**. Sen on **arvioitava ennakkoon** ja otettava huomioon päätöksensä vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Kunnan eri toimialojen on tehtävä yhteistyötä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Kunnan on **nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho**
- Kunnan on **raportoitava** kuntalaisten hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä kunnanvaltuustolle **vuosittain**. Lisäksi kunnan on **valmistettava** valtuustolle **valuustokausittain hyvinvointikertomus ja -suunnitelma** edellä mainituista asioista.
- Hyvinvointikertomus ja -suunnitelma on toimitettava hyvinvointialueelle ja julkaistava julkisessa tietoverkossa.
- Kunnan on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi **yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa** ja tuettava sitä asiantuntemuksellaan. Lisäksi kunnan on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi **yhteistyötä** kunnassa toimivien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien **muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa**. Sen on myös **edistettävä** hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien **järjestöjen toimintaedellytyksiä** ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi.

Sote-järjestämislaki 7 §: Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen hyvinvointialueella

- Hyvinvointialueen on **edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä**. Hyvinvointialueella on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin, kun tämä tehtävä kytkeytyy hyvinvointialueen muihin lakisääteisiin tehtäviin.
- Hyvinvointialueen on **strategisessa suunnittelussaan** asetettava hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi **tavoitteet** ja määriteltävä tavoitteita tukevat **toimenpiteet**. Sen on arvioitava ennakkoon ja otettava huomioon päätöksensä vaikutukset ihmisten hyvinvointiin ja terveyteen väestöryhmittäin.
- Hyvinvointialueen on **nimettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuutaho**.
- Hyvinvointialueen - - - on **raportoitava** asukkaidensa hyvinvoinnista ja terveydestä, niihin vaikuttavista tekijöistä sekä toteutetuista toimenpiteistä aluevaltuustolle **vuosittain**. Lisäksi hyvinvointialueen on **valmistettava** valtuustolle **valuustokausittain alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma** edellä mainituista asioista.
- Hyvinvointialue laatii hyvinvointikertomuksen ja -suunnitelman yhteistyössä alueen kuntien kanssa. Sen on julkaistava hyvinvointikertomus ja -suunnitelma julkisessa tietoverkossa.
- Hyvinvointialueen on toimittava hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyössä alueen kuntien kanssa ja tuettava niitä asiantuntemuksellaan. Lisäksi hyvinvointialueen on tehtävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä yhteistyötä hyvinvointialueen alueella toimivien hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Sen on myös edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä. Hyvinvointialueen on **neuvoteltava vähintään vuosittain** yhdessä alueen kuntien sekä muiden edellä mainittujen hyvinvointialueen alueella hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien toimijoiden kanssa **hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta**.

POHJOIS-SAVON HYVINVOINTIALUE

Pekka Puustinen
pekka.Puustinen@kuh.fi
